

KIERKEGAARD

(1813-1855)

Çocukluğu insanlardan uzak ve mutsuz geçti. Annesini, ablalarını, iki ağabeyini daha yirmi birini bitirmeden kaybetti. Babası 1838’de öldüğünde geride Sören’e ve ağabeyine büyük bir servet bırakmıştı. Bu sayede Kierkegaard hayatını maddi sıkıntı çekmeden yazarak geçirdi, ancak babasından kalan psikolojik mirasın çok daha önemli sonuçları oldu. Otodoks Lutherciliğe çok bağlı olan babasının güçlü kişiliği ve dindarlığının derinlerde yatan melankolisi tüm hayatı boyunca etkisini sürdürdü.

Ağırbaşlılıkla umursamazlığın birbirine karıştığı bir gençlik döneminden sonra, nişanlısı Regine Olsen’den ayrıldı. Her iki tarafın da büyük acı çektiği bu olaydan sonra yaşamını felsefi düşünceye adadı. 1841’de doktora tezini verdikten iki yıl sonra pek çok kitap yayımlandı. Bunların hemen hepsinde takma ad kullandı.

Kierkegaard’a göre felsefe Aristoteles’ten bu yana hep özlerle, idealarla, her türden mantıksal kurgularla ilgilenmiştir. Bu yüzden bireyin gerçek yaşamı gözden kaçmıştır.

Kierkegaard, ilk eleştirilerini bu tutuma ve bu tutumun büyük temsilcisi Hegel’e karşı yapar; ona göre soyut düşüncelere dalmak ile ya da doğa bilimlerinde yapıldığı gibi ölçüp biçmekle bireyin varoluşu anlaşılabilir. Varoluş, “somut, öznel ve uyanık insanın yaşamıdır.”

Varoluş terimini modern anlamda kullanan ilk filozoftur Kierkegaard. Varoluş derken ne anlıyor? İlk soyut düşünmeye karşı somut düşünüşe yönelir o. Soyut düşünme de varoluşla ilgili kaygılarıyla birlikte tek kişi unutulmuştur. İkinci olarak nesnel düşünceye karşı çıkar. Nesnel düşünce de kişisel tutkunun, sevgi ve nefretin, ilginin kısaca her içten olan şeyin öldüğüne inanır. Nesnel düşünme karşısına, öznel düşünmeyi koyar. Öznel düşünen, kendi geçek varoluşunun iç yönünü ortaya koyarak felsefe yapar en çok karşı çıktığı filozofta yukarıda belirttiğimiz gibi “soyut düşünür” Hegel’dir. Hegel’de öznel varoluşu içinde tek kişinin ortadan kalkmasına dahinin bile düşüncenin sürüklediği boş bir yaprak gibi olmasına karşılık, bu yeni felsefesi ile Kierkegaard tek kişiyi, kendi, asıl varoluşunu en uyanık bilinci içinde toplamak ister.

Bu felsefe doğrudan doğruya şu çağırışı duyurmak ister: “yaşamını boşuna harcama, günlerini öldürme, uyku içinde geçirme, uyan ve insan ol!”

Kendisi “bütün yaşamını, doymuşluğu içinde uyuklayan insanları nasıl uyandırabileceğini düşünmekle geçirdiğini” söyler. Belki insanları biri cılız biri kanatlı –eşit olmayan- iki atın çektiği bir arabaya oturup yürü diye bağırır! Belki o zaman uyanacaktır. Kanatlı at sonsuzluk, cılız at zaman, arabacı da içimizden her biri. Zaman içinde sonsuzluğun kendisine parıldadığı kimse, kendi varoluşunda uyanmış olan kimsedir. En iyi uyandırma aracı da kaygılı korku ya da iç-daralmasıdır.

Her insanın içinde bu korku yerleşiktir. Ona göre dünya da yapa yalnız kalabileceği, tanrı tarafından unutulmuş olabileceği, milyonlarca, milyonlarca iş gücü arasında gözden kaçmış olabileceği korkusu. Ama korku, bu iç daralması korkak ruhlar için değildir. Ancak korkuyu ta yüreğinde bütün uyanıklığı ile tutan ve bundan kaçmayan kimse, bu korkuyla varoluşunun uyanıklığını sürdürebilir. Böylece varoluş sorusuna Kierkegaard’ın verdiği yanıt: varoluş, somut, öznel ve uyanık insanın yaşamıdır. Varoluş, uyanık insanın yaşamını en açık sorumluluğu içinde sürdürdüğü bir bölümdür, bir parçasıdır. Ancak varoluş, üzerinde düşünmeye elverişli değildir, onu düşündüğümüz anda onu ortadan kaldırmış oluruz. “kendisini düşündürmeyen bir şey vardı” diyebiliriz ancak, o da şu: varolmuş olan. Kavranamayan, olağanüstü bir şey ona ancak sezerek ve inanarak yaklaşabiliriz. Varoluş öyle ise irrasyonel yani us dışıdır. Onu kavramlarımızla kavramaya çalışır çalışılmaz kaçıp gider elimizden. Öyle ise varoluş, paradoksal birşeydir. Ancak düşünmeden önce veya sonra, ancak tutkular ve eylemlerle bir an için onu yakalayabiliriz, bir anlık, birden bire olan bir parlama içinde onu görebiliriz. Büyük ruh hareketlerinde ve tutkulu eylemlerde mantıksal düşünme çözülür, kaybolur. Düşünmek ve varoluş-olmak birleşemez.